

Організація професійної підготовки в провідних університетах України

Розгортання нової дидактичної моделі професійно-педагогічної підготовки сучасного вчителя розглядається у контексті інтеграції науки та освіти.

Ключові слова: освіта, трансформація освіти, університет.

Україна завжди мала пристойну університетську освіту. Досить потужною вона є й сьогодні. Університетські комплекси в м.м. Києва, Харкова, Львова, Дніпропетровська, Одеси, інших міст України не тільки подолали кризу періоду перших років незалежного розвитку, але й суттєво модернізували свою діяльність. Видається актуальним дослідження університетських змін, зокрема в частині трансформації навчально-виховного процесу. Показовим тут є досвід Луганського національного університету. Ще донедавна він перебував на периферії вузівської освіти держави, нині ж – це один з провідних вишів, який може слугувати зразком для наслідування інших закладів освіти. Подібна ситуація склалась в Донецькому національному та Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова. Зулинимось на досвіді їх трансформаційних процесів більш детально.

Організація науково-дослідної роботи магістрантів в Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка проводиться на підставі спеціально розробленого Положення [1]. Під час річного терміну навчання студенти займаються науково-дослідною роботою на практиці та готуючи магістерську роботу за тематикою наукової роботи кафедр, при цьому використовуються наступні форми звітності: модульні роботи; доповіді на наукових та методичних семінарах; підготовка й захист рефератів, звітів з виконаних науково-дослідницьких робіт; підготовка та публікація результатів наукової роботи; підготовка й захист магістерської роботи. Магістрів, які мають вагомий науковий здобуток, після успішного завершення навчання і державної атестації, Вчена рада факультету (інституту) рекомендує до навчання в аспірантурі.

Подібна структура магістерських програм в Донецькому національному університеті [2]. Підготовка за переважною більшістю спеціальностей триває один рік: протягом першого семестру проходить теоретичне навчання (30 кредитів). Під час другого семестру передбачено, крім теоретичного навчання (до 12 тижнів), проведення 4–6 тижнів виробничої практики і стільки ж триває підготовка магістерської роботи – 4–6 тижнів (6–9 кредитів).

Більша половина магістерських програм (з хімії, політології, історії, правознавства, фінансів, обліку) не передбачає теоретичного навчання протягом другого семестру, який починається з виробничої практики (6–8 тижнів) з наступним виконанням магістерської роботи (10 тижнів). Таким чином, обсяг передбаченої навчальними планами науково-дослідної роботи становить 27 кредитів.

Структура магістерських програм в Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова типова для педагогічних університетів і розроблена відповідно до наказу Міністерства освіти від 31.07.1998 р. №285 «Про порядок розробки складових нормативного та навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з вищою освітою».

Для однорічного терміну підготовки за денною формою навчання базова структура програм встановлена наступною:

Теоретичне навчання

20 тижнів (30 кредитів):

I семестр – 11 тижнів

II семестр – 9 тижнів

Практична підготовка:

– виробнича
– переддипломна

I семестр – 6 тижнів (9 кредитів):

II семестр – 4 тижні (6 кредитів):

Підготовка магістерської роботи

II семестр – 4 тижні (6 кредитів):

Термін навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» при підготовці за заочною формою навчання складає 1,5 року. В такому разі теоретичне навчання проводиться протягом першого року навчання, а під час III семестру студенти проходять переддипломну практику і завершують підготовку магістерської роботи.

Для організації науково-дослідної роботи використовуються в основному форми позааудиторної роботи:

- індивідуальна науково-дослідна робота студентів – участь студентів у розробці конкретної проблеми під керівництвом наукового керівника;
- студентські наукові гуртки, проблемні групи та інші об'єднання;
- самостійні наукові дослідження в період виробничої чи переддипломної практики;
- участь у наукових заходах різного рівня: наукові семінари, конференції, симпозіуми, конкурси, виставки наукових праць, студентські олімпіади за напрямками й спеціальностями та ін.

В рамках спеціалізованих курсів, включених у навчальний план, наприклад, «Методологія і методи наукових досліджень» вивчаються теоретичні основи постановки, методики, організації й виконання наукових досліджень, планування й організації наукового експерименту, обробки наукових даних. Однак, не завжди викладання таких курсів проводиться з врахуванням взаємозв'язку з науково-дослідницькою роботою магістранта за тематикою магістерської роботи.

Аналіз графіку навчального процесу (Таблиця 1) показує, що майже до травня місяця тривають теоретичні заняття, під час яких студенти щодня мають відвідати 2–3 пари. Крім того, дисципліни за вибором навчального закладу для підготовки за спеціалізацією чи додатковою спеціальністю в більшості програм не пов'язані з тематикою науково-дослідницької роботи.

Графік навчального процесу

Таблиця 1

Період	Зміст діяльності
I семестр	
1 (2) тиждень вересня	Теоретичні заняття. Вступні лекції з кожної дисципліни. Затвердження тем і наукових керівників, баз практики. Визначення індивідуальних завдань на практику.
з 2 (3) тижня вересня до кінця жовтня	Виробнича (педагогічна) практика. Початок підготовки першого розділу магістерської роботи. Захист звіту за педагогічну практику
Листопад–грудень	Теоретична підготовка (2/3 обсягу годин на самостійну роботу) за навчальним планом 9 семестру. Завершення підготовки з другої спеціальності. Підготовка I розділу магістерської роботи.
28 грудня – 10 січня	Канікули
11 – 25 січня	Зимова екзаменаційна сесія. Держаний екзамен з другої спеціальності
26 січня – 5 лютого	Канікули
II семестр	
лютий – березень	Теоретичні заняття за навчальним планом 10 семестру. Самостійна теоретична робота студентів (консультації з науковим керівником). Підготовка II-го розділу магістерської роботи.
березень – квітень	Переддипломна (асистентська) практика. Підготовка III-го розділу магістерської роботи. Захист звіту з практики.
18 – 30 квітня	Екзаменаційна сесія

01 – 20 травня	Завершення магістерської роботи. Передзахист на засіданні кафедри. Допуск роботи до захисту
20 травня – 06 червня	Доопрацювання і рецензування магістерської роботи
07 – 28 червня	Державна атестація. Захист магістерської роботи
28 – 30 червня	Вручення дипломів

Основним недоліком розглянутих програм підготовки магістрів виявився малий термін навчання, що обумовлює наступні проблеми:

– перевантаженість магістрантів теоретичними заняттями. В багатьох планах механічно сформовано зміст підготовки – фактично за річний термін студенти мають засвоїти теоретичні курси програм підготовки за освітньо-кваліфікаційними рівнями «спеціаліста» і «магістра». Великий обсяг аудиторних занять не дає можливості розвитку здібностей і наукових інтересів, знижує відповідальність, самостійність та ініціативу, а в кінцевому випадку якість магістерської роботи;

– відсутність достатнього часу на практичну підготовку магістрантів та на підготовку і завершення написання магістерської роботи. Дуже часто переддипломна практика магістрантів проводиться безвідривно від теоретичного навчання, інколи формально пов'язується з вирішенням завдань підготовки магістерської роботи;

– відсутність в структурі підготовки елементів, які безпосередньо спрямовані на формування науково-дослідницької компетентності, підготовки магістрантів до самостійної науково-дослідницької роботи, як однієї з базових складових професійної діяльності.

Для вирішення згаданих проблем, поліпшення якості професійної підготовки майбутніх магістрів, реалізації конкурентоздатних програм підготовки, здатних збільшити обсяг і динаміку проведення у вищому навчальному закладі наукових досліджень, об'єктивно виникає необхідність запровадження моделі професійної підготовки магістрів, яка забезпечує реалізацію принципу «навчання через дослідження» шляхом вдосконалення організації науково-дослідницької діяльності студентів для формування у студентів творчих професійних та соціально-особистісних якостей, які б дозволили їм повністю реалізувати свій інтелектуальний потенціал, бути компетентним при вирішенні будь-яких завдань професійної діяльності та повсякденного життя.

З метою розширення науково-дослідницької діяльності вищих навчальних закладів, утворення університетів дослідницького типу Кабінет Міністрів України прийняв Державну цільову науково-технічну та соціальну програми «Наука в університетах» на 2008–2012 рр. [3]. Програма передбачає активізацію студентської наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення участі студентів у наукових дослідженнях в університетах та їх стажування у провідних наукових установах Національної та галузевих академії наук, підтримку участі студентів та молодих учених у міжнародних конференціях, семінарах і симпозіумах, поглиблення взаємозв'язку наукової діяльності з навчальним процесом шляхом підготовки магістрів на базі самостійних наукових досліджень.

На виконання Державної програми «Наука в університетах» створені в Україні дослідницькі університети (Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» та ін.) розгортають інноваційні проекти розширення наукової діяльності, в тому числі впроваджують магістерські програми з двоохрічним терміном підготовки з врахуванням вимог Болонського процесу щодо покращення науково-дослідницької роботи студентів.

Основними формами навчальної роботи в магістратурі НТУУ «КПІ»[4], які пов'язані з проведенням науково-дослідної роботи є:

– науково-навчальні семінари з окремих тем, розділів навчальних дисциплін і досліджень, що проводяться магістрантами;

– самостійна робота, у тому числі проведення досліджень за затвердженою темою і підготовка магістерської роботи.

В процесі навчання магістранти виконують такі види науково-дослідної роботи:

– підготовка і проголошення доповідей на науково-навчальних семінарах;

– підготовка і захист рефератів і звітів про виконані наукові дослідження;

– підготовка і подання до друку статей, методичні розробки тощо;

– підготовка і захист магістерської роботи, яка повинна передбачати проведення наукових досліджень з проблем відповідної галузі.

Характерним прикладом поєднання наукових досліджень і викладання є американські дослідницькі університети, які складають близько 7% від загальної кількості вищих навчальних закладів країни[5].

В дослідницьких університетах наукова робота професорського складу вважається обов'язковою складовою діяльності. Наукові дослідження неперервно живлять навчальний процес, підтримуючи його актуальність новітніми розробками і високий рівень розуміння матеріалу професором – дослідником. Але власне процес викладання має і іншу сторону – глибше і всебічне осмислення професором наукової проблематики, що позитивно впливає на результативність досліджень.

Список використаних джерел

1. Положення про магістратуру Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Доступний з: <http://luguniv.edu.ua/blocks/60/polozhenya.doc>
2. Донецький національний університет. Графік навчального процесу. Доступ з: http://www.donnu.edu.ua/index.php?option=com_jdownloads&Itemid
3. Про затвердження Державної цільової науково-технічної та соціальної програми «Наука в університетах» на 2008–2012 рр. Постанова Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р. №1155. – Доступ з: <<http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1155-2007-p>>
4. Положення про організацію навчального процесу в НТУУ «КПІ»: 8.1. Особливості організації навчального процесу з підготовки магістрів. – Режим доступу: http://kpi.ua/document_magister
5. Грачев С.В., Городнова Е.А. Исследовательские университеты: Мировой опыт и приоритеты развития. – М.: ООО «Медицинское информационное агентство», 2009.

Вернидуб Р.М. Организация профессиональной подготовки в ведущих университетах Украины

Развертывание новой дидактической модели профессионально-педагогической подготовки современного учителя рассматривается в контексте интеграции науки и образования.

Ключевые слова: образование, трансформация образования, университет.

Vernyidub, R.M. Organization of professional training in leading universities of Ukraine

Deployment of a new didactic model of professional and pedagogical training of modern teacher was considered in the context of integration of science and education.

Key words: education, transformation of education, university.